

**DISCURS DEL RECTOR DE LA UPF,
JOSEP JOAN MORESO,
AMB MOTIU DE LA INAUGURACIÓ DEL CURS 2010-2011**

Comissionat per a Universitats i Recerca,

Presidenta del Consell Social de la UPF,

Secretari general de la UPF,

Amic Joan Margarit,

Autoritats del Govern de Catalunya i altres autoritats acadèmiques,

Membres de la comunitat universitària,

Amigues i amics,

Comencem aquest nou curs i en deixem vint darrere. El comencem en una circumstància històrica complexa: enmig d'una dolorosa crisi econòmica i dos mesos abans d'unes eleccions al Parlament de Catalunya. És a dir, enmig de la incertesa. La incertesa és una mala

companya per a una institució com la universitat. No saber amb un grau raonable de precisió quin serà el nostre finançament públic els propers anys és el nostre motiu central de preocupació. És clar que som conscients del fet que la situació és molt difícil per a tothom i que els pressupostos públics han de contenir-se. Estem treballant per dotar-nos d'un pla auster de sostenibilitat del nostre projecte. Però, a la vegada, tothom diu amb tota la raó que ens cal invertir el màxim en formació i en recerca, que aquesta és l'única manera de canviar a mig termini el teixit productiu i evitar una crisi com aquesta, que ha mostrat la nostra economia massa feble, massa depenent de fonts de riquesa efímeres, que no poden mantenir-se. Invertir en coneixement, en canvi, és invertir en fonts de riquesa perdurables. A la vegada, l'opinió publicada als mitjans de comunicació expressa una legítima preocupació per la situació de les universitats a les diverses classificacions, als famosos rànquings. De vegades, la preocupació s'expressa massa en negatiu. Les universitats catalanes estan millor que la resta d'espanyoles en general, i algunes d'elles, entre les quals la nostra –malgrat la seva joventut, dimensió i focalització en alguns àmbits–, apareixen en tots els rànquings, i en el darrer, el prestigiós Times Higher Education, la Universitat Pompeu Fabra apareix, juntament amb la Universitat de Barcelona, entre les dues-centes primeres del món. Al món hi ha més de deu mil institucions d'educació superior (disset mil segons el rànquing webometrics); aparèixer entre les dues-centes primeres és, sens dubte, ser considerada –com procurem– una de les universitats de recerca del planeta. Entre les dues-centes primeres d'aquest rànquing, per exemple, no n'hi ha cap d'italiana, n'hi ha només quatre franceses; les dues catalanes són les úniques espanyoles, són les dues úniques de l'Europa mediterrània. És

un bon resultat per a Barcelona i per a Catalunya. De fet, com sembla ser desesperadament habitual, les males notícies solen tenir una repercussió mediàtica molt més elevada que les bones com aquesta; és un sentiment agredolç veure-ho també en aquests temes que ens haurien de satisfer sense reserves.

Notícies així ens fan la crisi més portadora i haurien de fer que els nostres governs, l'actual i el futur, fessin de debò de la universitat una opció estratègica. Posant-la a l'agenda de les prioritats del govern i fixant, amb els recursos escassos que tenim, prioritats dintre de l'agenda. Si volem destacar en algunes institucions i alguns àmbits, haurem de prioritzar. Cal també apartar la política universitària de la contesa política quotidiana; cal un gran acord entre tots per tal de prioritzar la universitat i el seu finançament, públic i privat. Si volem gaudir, com Ulisses, del cant de les sirenes sense naufragar, caldrà dissenyar un mecanisme de lligar-nos al pal major de la nau i tapar amb cera les orelles dels navegants; caldrà dissenyar un mecanisme perquè la política d'universitats i de recerca quedi preservada dels vaivens normals de les circumstàncies i no acabi a la intempèrie com sovint ocorre. En aquest temps d'eslògans i de missatges curts i directes, la societat n'ha de rebre un de molt clar: sense universitat no hi ha futur. I no és per un interès mesquí: només sobreviurem com una societat de primera si la gènesi i la transmissió del coneixement esdevé una prioritat indiscutible.

Nogensmenys, no insistiré per aquesta via. Moments de crisi com aquest potser també ens han de fer reflexionar sobre aspectes menys urgents, però més importants. Vull dir que quan pensem en millor formació universitària i millor recerca, pensem –com és natural– a tenir millors enginyers, més emprenedors; recerca aplicada a la biomedicina, a l'aeronàutica, als mèdia. I no acostumem a pensar que si perdem la dimensió humanística, la formació acadèmica, potser – si em deixeu citar l'evangeli– guanyant el món, perdrem l'ànima. En la magnífica lliçó inaugural, Joan Margarit ens recordava que ser culte és reconèixer un bon poema entre succedanis de poema, és reconèixer la diferència entre Lao Tse i un guru de cantants famosos, és distingir entre Montaigne i un llibre d'autoajuda. Doncs bé, no estic molt segur que encara estiguem formant persones cultes en aquest sentit. O, millor dit, aquest objectiu no és tan obvi com abans.

Per exemple, entre el curs 2001-2002 i el curs 2008-2009 el nombre d'estudiants matriculats a les universitats públiques catalanes ha caigut entorn del deu per cent. Ha augmentat a ciències de la salut; s'ha quasi mantingut a ciències socials, i ha caigut una mica més del deu per cent als ensenyaments tècnics, una mica més del quinze per cent als ensenyaments científics i un trenta per cent a les humanitats. Els estudiants han caigut de més de vint-i-dos mil a setze mil. És clar que ens calen més enginyers industrials i més químics, però també ens calen més i millors historiadors, filòsofs i especialistes en literatura medieval. Per què i per a què us preguntareu alguns de vosaltres. De fet, aquesta no és una qüestió que només ens preocupi a nosaltres. A tots els països del món

desenvolupat aquests estudis i la recerca que els nodreix estan en crisi: pateixen contínues retallades perquè no se'ls veu cap rendiment a curt termini. Pateixen una continuada pèrdua de prestigi. No recordo cap titulació d'humanitats a Catalunya, amb l'excepció de les titulacions de traducció i de llengües aplicades, que tingui una nota de tall més alta que cinc. I, és clar, això és com un peix que es mossega la cua. A les millors universitats del món entrar a estudiar medicina és tan difícil com entrar a estudiar llengües clàssiques. El prestigi ve en part d'aquí. Nosaltres tindríem una universitat millor si la demanda i la nota d'entrada de la nostra titulació d'Humanitats fos com la de Comunicació Audiovisual, Biologia Humana o ADE.

D'altres cultures acadèmiques han començat a preocupar-se per això i han començat a donar passos per redreçar-ho. L'any passat, per exemple, el govern d'Holanda va fer públic el document *Sustainable Humanities*, un informe elaborat per una comissió encarregada del Pla Nacional per al Futur de les Humanitats. Una línia que potser podríem prendre com a exemple nosaltres: el sistema holandès té onze universitats entre les dues-centes primeres del rànquing al qual em referia al principi. I la important pensadora Martha C. Nussbaum acaba de publicar un llibre amb el títol *Not for profit*, que duu el següent eloqüent subtítol, *Why Democracy needs the Humanities* (Princeton: Princeton University Press, 2010). És significatiu que una professora de la Universitat de Chicago mostri la seva preocupació per aquesta qüestió, perquè les millors universitats dels Estats Units continuen conservant a la formació del grau una molt bona dosi de formació humanística. Als països europeus aquesta funció la feia,

més aviat, el batxillerat. Però en les darreres reformes, al nostre país hem fet que al batxillerat la presència de les humanitats sigui cada vegada més minsa. Sembla possible que un estudiant del nostre sistema arribi a la universitat sense saber qui eren ni Lao Tse ni Montaigne ni Ulisses i sense haver llegit cap poema. I segons el que estudiï ja no ho farà mai.

Des d'aquest punt de vista, és una situació devastadora. Però, torno a la meva pregunta, per què és important que els nostres universitaris tinguin una formació humanística sòlida? Mireu, és molt important tenir bons informàtics i hem de maldar per formar-los bé i en un nombre suficient. Però, a les males, si de cop en fan falta molts, podem cridar-los d'altres llocs i vindran i faran la seva feina. Però si alguns dels nostres universitaris confonen la guerra del Peloponès amb la guerra de les galàxies o creuen que Ramon Llull és un jugador de bàsquet del Reial Madrid o que l'art gòtic és un tipus de música *heavy*, això no té remei. La nostra societat és, quan això ens passa, pitjor del que podria ser. La trama que ens uneix s'afebleix i la nostra projecció cap al futur es desdibuixa; ens projectem de manera desenfocada, com aquell personatge d'una pel·lícula del nostre doctor honoris causa, Woody Allen. I, com a conseqüència –això és el que ens fa notar Martha C. Nussbaum–, la nostra democràcia en surt perjudicada. La democràcia pressuposa ciutadans amb capacitat de deliberar, que coneixen la seva història i la seva cultura, que saben que l'únic patrimoni dels humans és la nostra capacitat de donar raons i arguments basats en les narracions que ens nodreixen i ens constitueixen com a societat. Les humanitats no només

han de constituir-se en graus i màsters específics: han de ser l'element integrador de la nostra universitat, el ciment intel·lectual que la sustenti.

És per aquesta raó que el curs 2010-2011 tindrà el tema següent, *La paraula: creació i coneixement*. Convençuts que la nostra contribució a la societat que ens empara, per ser completa, no ha de renunciar mai a la nostra dimensió humanística. Amb una frase que s'atribueix a Isaac Newton, però que va dir abans que ell –i això és un altre dels elements de la narració que és la cultura occidental– un pensador medieval del segle XI, Bernat de Chartres, “Sobre els muscles dels gegants –els nostres avantpassats–, veurem més lluny que ells”.

Així comencem a caminar la tercera dècada de la Universitat sobre bases fermes. Les dues dècades anteriors les deixem raonablement satisfets i en queda com a prova la inauguració de l'exposició que hem fet aquest matí i que és el testimoni del patrimoni arquitectònic de la Universitat, un patrimoni valuós que ha tractat d'acompanyar la ciutat de Barcelona en els seus diversos avatars, a Ciutadella en els Jocs Olímpics i al 22@ a la dècada següent. La nostra universitat no és intel·ligible sense la ciutat de Barcelona. Per això, el lema del nostre projecte Icària Internacional per a la segona edició de la convocatòria dels campus d'excel·lència és: *Creant coneixement, creem ciutadania i creem ciutat*.

I comencem el curs amb aquest cartell alegre de Manolo Valdés, amb el rostre d'aquesta noia que em recorda la protagonista del següent poema

de Joan Margarit, el poeta-professor-arquitecte que també va contribuir, com ens ha recordat, a la construcció del nostre campus de la Ciutadella.

El poema duu per títol “L’alumna”, inclòs al llibre *Edat roja*:

Des dels teus ulls de noia un noi em mira
però cap passió no pot salvar-lo
del temps perdut que ja és la meva vida.
Us mantenen units els mots esparsos
que romanen en l’aula. Cada dia
s’esborren les pissarres. Els seus passos
no es troben amb els teus i no canvia
res aquest foc que, indiferent, apago.
Hi ha tants octubres dels teus ulls als meus.
Sé que et retrobaré a totes les aules.
El temps fa inútils les mirades

Moltes gràcies.

DECLARO INAUGURAT EL CURS 2010-2011 A LA
UNIVERSITAT POMPEU FABRA.